

Wyzwania prawne, techniczne i finansowe stojące przed społecznościami energetycznymi w Europie Środkowej i Wschodniej

Zdjęcie: anatoliy_gleb, Adobe Stock

Społeczności energetyczne odgrywają kluczową rolę w transformacji energetycznej Europy Środkowej i Wschodniej, jednak ich rozwój nadal napotyka na poważne bariery. Pomimo ich znaczenia, w proponowanych wieloletnich ramach finansowych na lata 2028–2034 brakuje środków dedykowanych tym inicjatywom. Zapewnienie ukierunkowanego wsparcia finansowego jest kluczowe, by sprostać aktualnym wyzwaniom i uwolnić pełen potencjał społeczności energetycznych.

Opierając się o dane z badania ankietowego przeprowadzonego w **Czechach, Estoni, Węgrzech, Polsce i Rumuni, niniejszy dokument opisuje** kluczowe przeszkody utrudniające rozwój społeczności energetycznych w regionie. Należą do nich m.in. niedostateczne ramy regulacyjne, opóźnienia w przyłączaniu do sieci, wysokie koszty początkowe, niska świadomość społeczna oraz brak przygotowania operatorów systemów dystrybucyjnych. Przykładowo, z powodu opóźnień w

Autor

Teofil Lata

EU Policy Officer
CEE Bankwatch Network
teofil.lata@bankwatch.org

Współautorzy

Alexandra Lebriez

Center for Transport and Energy
Czechy

Lukas Lepik

Estonian Green Movement
Estonia

Krzysztof Mrozek

Związek Stowarzyszeń Polska
Zielona Sieć
Polska

Laura Nazare

Bankwatch Romania
Rumunia

Alexa Botar

MTVSZ – Friends of the Earth
Węgry

Chris Vrettos

REScoop.eu

bankwatch.org

przyłączeniu do sieci w Rumunii uruchomiono jedynie 10–15% rozpoczętych projektów OZE, podczas gdy 304 spółdzielnie energetyczne utworzone w Polsce zmagają się z nieprzejrzystymi umowami z operatorami systemów dystrybucyjnych.

Wyzwania te wynikają głównie z niepełnej transpozycji drugiej i trzeciej wersji unijnej dyrektywy w sprawie odnawialnych źródeł energii (RED II i III), braku zachęt oraz utrzymującej się w niektórych krajach postsocjalistycznej nieufności wobec „idei spółdzielczości”. Aby przezwyciężyć te bariery koniecznym jest, by strategie krajowe – zwłaszcza krajowe plany w dziedzinie energii i klimatu (KPEiK) – lepiej wykorzystywały finansowanie publiczne poprzez instrumenty pomostowe oferowane przez fundusze unijne oraz działania budujące potencjał, takie jak punkty kompleksowej obsługi oraz ukierunkowaną modernizację infrastruktury dla operatorów systemów dystrybucyjnych.

Wprowadzenie

Spółdzielnie energetyczne stają się coraz ważniejszym elementem oddolnej transformacji energetycznej w Europie. Poza rolę jaką odgrywają w procesach dekarbonizacji i integracji społecznej, zyskują także na znaczeniu w budowaniu lokalnej odporności oraz bezpieczeństwa energetycznego.

Celem niniejszego dokumentu nie jest zaproponowanie konkretnych rozwiązań, lecz zwrócenie uwagi na bariery prawne, techniczne i finansowe, z jakimi mierzą się społeczności energetyczne w pięciu państwach UE: **Czechach, Estonii, Węgrzech, Polsce i Rumunii** – w ich dążeniu do integracji z krajowymi systemami energetycznymi. Niniejsze opracowanie prezentuje konteksty krajowe w ujęciu porównawczym, bazując na danych zebranych przy pomocy badania ankietowego oraz wywiadów przeprowadzonych przez organizacje członkowskie Bankwatch w ww. krajach.

Odpowiedzi pochodzą od szerokiego grona interesariuszy, w tym organizacji społeczeństwa obywatelskiego, organów zarządzających oraz przedstawicieli społeczności energetycznych, co pozwoliło uzyskać obraz rzeczywistych przeszkód utrudniających rozwój tych podmiotów. Identyfikując konkretne bariery dla rozwoju społeczności energetycznych niniejszy dokument stanowi praktyczne narzędzie, które może wesprzeć decydentów, agencje regionalne i inne zainteresowane grupy w dostosowywaniu strategii krajowych do najnowszych wersji dyrektywy w sprawie odnawialnych źródeł energii (RED) oraz w identyfikowaniu możliwości bardziej precyzyjnego wsparcia.

Przeszkody prawne i regulacyjne

Rozdrobnione ramy prawne i powolna transpozycja dyrektyw RED II i III utrudniają tworzenie wspólnot energetycznych w pięciu analizowanych krajach. Wspólnym problemem jest również brak kompleksowej oceny barier i potencjału rozwoju tychże wspólnot, wymaganej przez art. 22 dyrektywy RED II.¹

Powyższe utrudnienia skutkują niepewnością regulacyjną, przejawiającą się opóźnieniami w wydawaniu pozwoleń, ograniczonym dostępem do sieci i niejasnymi procedurami rejestracyjnymi. Z odpowiedzi interesariuszy wynika, że sytuację pogłębia niechęć polityczna i jedynie częściowe wdrażanie strategii UE. Choć ostatnie zmiany legislacyjne w Rumunii oraz wdrożenie obiecującego projektu pilotażowego na Węgrzech napawają pewnym optymizmem, nadal utrzymujące się luki wdrożeniowe hamują rozwój inicjatyw społecznościowych w obszarze energii odnawialnej.

Ograniczona ocena barier i możliwości

Rządy pięciu analizowanych krajów nie przeprowadziły procesów szczegółowej oceny barier i możliwości rozwoju społeczności energetycznych. Brak takich analiz skutkuje nierozwiązanymi problemami regulacyjnymi i niepowodzeniem w ich integracji z krajowymi systemami energetycznymi.

W **Rumunii** całkowity brak jakiegokolwiek oceny odzwierciedla większe opóźnienie w ustalaniu priorytetów polityki krajowej. Z kolei próba Węgier, polegające na wsparciu 20 projektów pilotażowych w latach 2020–2021 i powierzeniu beneficjentom zadania identyfikacji kluczowych barier, ostatecznie utknęła w martwym punkcie z powodu nieprzewidywalności legislacyjnej i niestabilności regulacyjnej.

Z kolei sytuacja w **Estonii** pokazuje ogólny brak zaangażowania politycznego. Choć wspólnoty energetyczne są wspomniane w krajowym planie w dziedzinie energii i klimatu (KPEiK), wyjście poza deklaracje “na papierze” wymagałoby zasadniczych zmian taryf. Obecnie zmiany te uznaje się za politycznie niekorzystne, ponieważ mogłyby negatywnie wpłynąć na 70% mieszkańców bloków mieszkalnych i nałożyć dodatkowe koszty na państwowych operatorów sieci.

Polska wyróżnia się w tym kontekście - opracowano formalną analizę barier rozwoju wspólnot i spółdzielni energetycznych, opublikowaną przez Ministerstwo Klimatu i Środowiska w 2024 r.² Jednak mimo że dokument identyfikuje kluczowe bariery, nie towarzyszy mu konkretny plan działania, a zapowiadane aktualizacje nadal nie przyniosły poprawy sytuacji.

¹ Parlament Europejski, Rada Unii Europejskiej, [Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady \(UE\) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie wspierania wykorzystywania energii ze źródeł odnawialnych \(przekształcenie\)](#), 40–41, 11 grudnia 2018 r.

² Ministerstwo Klimatu i Środowiska Rzeczypospolitej Polskiej, [Analiza barier utrudniających rozwój społeczności energetycznych i spółdzielni energetycznych zidentyfikowanych w trakcie programu wsparcia przedinwestycyjnego](#), 22 sierpnia 2024 r.

W **Czechach** Ministerstwo Środowiska prowadzi właśnie ocenę projektów zgłoszonych w ramach naboru wspierającego powstawanie wspólnot energetycznych w krajowym planie odbudowy i zwiększania odporności.³ Choć dane uzyskane w tym procesie mogą w przyszłości posłużyć jako praktyczna ocena potencjalnych barier, faktyczny ich wpływ pozostaje nieznany.

Wszystkie powyższe zaniedbania oznaczają niespełnienie wymogów określonych w dyrektywie RED II. Rządy ww. państw, pomijając istotę potencjału drzemącego w lokalnych społecznościach, utrwalają cykl beczynności, hamując jednocześnie lokalną integrację odnawialnych źródeł energii, osłabiając swoje bezpieczeństwo energetyczne i uniemożliwiając społecznościom czerpanie korzyści z decentralizacji transformacji energetycznej.

Barier regulacyjne utrudniające tworzenie społeczności energetycznych

Przeszkody regulacyjne – od opóźnień w wydawaniu pozwoleń i restrykcyjnych zasad przyłączeń do sieci po wąskie ograniczenia geograficzne – są głównym wyzwaniem dla społeczności energetycznych. To one często sprawiają, że projekty są skazane na niepowodzenie jeszcze przed ich rozpoczęciem.

W **Rumunii** opóźnienia w przyłączaniu do sieci energetycznej pogłębiają przepisy dotyczące alokacji mocy określone przez Krajowy Urząd Regulacji Energetyki (*Autoritatea Națională de Reglementare în Domeniul Energiei*, ANRE).⁴ Nakładają one wysokie gwarancje finansowe i wymogi aukcyjne na projekty poniżej 5 MW, co skutecznie blokuje działania małych społeczności. Tylko 10–15% zatwierdzonych projektów społecznościowych rzeczywiście zostaje wdrożonych.⁵ Ponadto, jak pokazała niedawno przeprowadzona ankieta, działalność prowadziły tylko 2 z 21 zidentyfikowanych projektów, głównie z powodu braku przepisów dotyczących magazynowania i dzielenia się energią.⁶

Węgry zmagają się z podobnym kryzysem skali. Boom na energię słoneczną doprowadził do powstania długich list oczekujących, a brak przepisów o „szybkiej ścieżce” dla społeczności energetycznych dodatkowo utrudnia sytuację. Przykładowo – w jednym z przetargów na energię wiatrową przydzielono ponad 600 MWp prywatnym grupom, co znacznie przekracza możliwości start-upów społecznościowych.

W **Estonii** do głównych barier można zaliczyć niekorzystne taryfy sieciowe oraz zbyt skomplikowane procedury administracyjne, takie jak konieczność uzyskania pozwolenia na budowę i oceny oddziaływania

³ Ministerstwo Środowiska Republiki Czeskiej, [Výzva č. 7/2023 k předkládání žádostí o poskytnutí podpory na zakládání energetických společenství v rámci Národního programu Životní prostředí z prostředků Národního plánu obnovy | 2. aktualizované znění](#), 29 lipca 2024 r.

⁴ Krajowy Urząd Regulacji Energetyki, [ORDIN nr 53 z dnia 30 lipca 2024 r. w sprawie zatwierdzenia metodologii przydzielania mocy sieci elektrycznej w celu podłączenia miejsc wytwarzania energii elektrycznej, a także zmiany i uzupełnienia niektórych zarządzeń prezesa Urzędu](#), 2 sierpnia 2024 r.

⁵ Mihai Nicuț, [Z dziesiątek tysięcy MW „na papierze” z pozwoleniem na podłączenie, tylko 10–15% zostanie zrealizowanych, szacuje ANRE. Jaka nowa moc w zakresie energii odnawialnej zostanie zainstalowana w Rumunii w tym roku i w 2025 r. oraz jak zmieniają się zasady podłączania](#), Economica.net, 17 czerwca 2024 r.

⁶ Life COMET, [Ocena krajowego statusu rozwoju i funkcjonowania społeczności energetycznych](#), 10, 30 listopada 2024 r.

na środowisko. Co więcej, gminy mają ograniczone możliwości, a istniejące sieci nie są dostosowane do integracji lokalnej, zdecentralizowanej produkcji energii.

Polska zaś mierzy się z dużą fragmentacją regulacyjną. Przedłużające się procedury przyłączania do sieci sprawiły, że jedna trzecia z 300 spółdzielni energetycznych nie działa z powodu problemów z bilansowaniem z operatorami systemów dystrybucyjnych. Często muszą podpisywać nieprzejrzyste, poufne umowy z operatorami, które narzucają niekorzystne ceny energii. Właściciele instalacji społecznych są często zmuszani do ograniczania produkcji z powodu ograniczeń sieciowych, co uniemożliwia samodzielne bilansowanie. Ponadto niejasności prawne dotyczące zamówień publicznych i podatku VAT sprawiają, że społeczności prowadzone przez gminy mają trudności z przyjmowaniem lokalnych firm i obywateli.

W **Czechach** utworzenie wspólnoty energetycznej to proces wysoce biurokratyczny. Utrzymuje się znaczna niepewność regulacyjna dotycząca tego, czy dzielenie się energią stanowi „działalność gospodarczą”, co skutkowałoby naliczaniem podatku VAT lub podatku od towarów. Poza kwestiami podatkowymi proces wymaga znajomości rozbudowanych przepisów dotyczących nieruchomości i umów. Obecnie wiele modeli wspólnot energetycznych opartych na dzieleniu się energią nie generuje wystarczających dochodów, by pokryć wysokie koszty administracyjne.

Podsumowując, dominacja operatorów systemów dystrybucyjnych w dostępie do sieci oraz brak wystandaryzowanych umów pogłębiają opóźnienia i zdecydowanie faworyzują projekty wielkoskalowe oraz indywidualne, kosztem inicjatyw społecznościowych.

Kraj	Główne bariery	Wpływ na projekty
Estonia	Procedury biurokratyczne; przestarzałe sieci	Ograniczona realizacja na szczeblu gminnym
Czechy	Skomplikowana procedura rejestracji; niepewność co do podatku VAT/podatków	Koszty administracyjne sprawiają, że projekty na małą skalę są nieopłacalne
Węgry	Długie kolejki do przyłączenia do sieci ; brak przepisów dotyczących przyspieszonej procedury dla wspólnot energetycznych	Niepowodzenie projektów pilotażowych; brak dostępu do energii wiatrowej
Polska	Rozdrobnione ramy prawne; nieprzejrzyste umowy z operatorami systemów dystrybucyjnych	Jedna trzecia wszystkich spółdzielni nie prowadzi działalności
Rumunia	Opóźnienia w przyłączeniach do sieci; brak przepisów dotyczących rejestracji i współdzielenia energii	19 z 21 projektów utknęło na etapie planowania

Transpozycja strategii UE do ustawodawstwa krajowego

Dyrektywy UE, w tym RED II i RED III, zostały wdrożone tylko częściowo – kluczowe przepisy często są pomijane lub wdrażane niewłaściwie.

Rumunia uwzględniła wspólnoty energetyczne w legislacji, ale nadal brakuje szczegółowych przepisów dotyczących dostępu do sieci, rozliczeń, zachęt i monitorowania.

Podobnie jest na **Węgrzech** - brak jest specjalnych ram umożliwiających funkcjonowanie wspólnot energetycznych. Po niepowodzeniu poprzednich projektów pilotażowych krajowe zachęty nadal faworyzują indywidualnych prosumentów, a nie kolektywy zajmujące się współdzieleniem energii. Chociaż obniżone taryfy i zwolnienia z podatku VAT dla lokalnego współdzielenia energii mogłyby zwiększyć konkurencyjność, obecne stałe ceny i limity cenowe utrzymują ekonomiczną nieoptycalność modelu wspólnoty energetycznej.

Otoczenie regulacyjne **Estonii** jest pełne sprzeczności. Chociaż ustawa o organizacji sektora energetycznego technicznie umożliwia wspólnotom energetycznym dostęp do rynku, to ustawa o rynku energii elektrycznej często traktuje je jak operatorów sieci, nakładając nadmierne wymagania, których wspólnoty energetyczne nie są w stanie spełnić.

Polska przechodzi obecnie transformację strategii i ram prawnych. Poprzednie wersje krajowego planu w dziedzinie energii i klimatu (KPEiK) były szeroko krytykowane jako przestarzałe, ale Ministerstwo Energii niedawno opublikowało zaktualizowany projekt do zatwierdzenia.⁷ Nowa wersja KPEiK podkreśla strategiczne znaczenie energetyki obywatelskiej i przewiduje utworzenie 1000 wspólnot energetycznych do 2030 r. w miejsce dotychczasowych 300. Nadal jednak istnieją luki wdrożeniowe – obecnie żadna forma nie spełnia w pełni wymogów RED II. Na przykład spółdzielnie miejskie i wiejskie mają ograniczoną możliwość łączenia działalności w zakresie biometanu, a istniejące wyłączenia są niekompletne.

W **Czechach** główną przeszkodą w praktycznej transpozycji jest niewystarczająca przepustowość sieci. To ograniczenie techniczne stanowi podstawową lukę, która uniemożliwia realizację intencji legislacyjnych dyrektyw UE w praktyce.

Procesy rejestracji i punkty kompleksowej obsługi (one-stop-shops)

Procesy rejestracji cechuje brak przejrzystości, prostoty i dostępności. Brakuje ogólnodostępnych punktów kompleksowej obsługi (one-stop-shops) – scentralizowanych hubów informujących obywateli i usprawniających procedury administracyjne – co stanowi główną barierę wejścia dla wspólnot energetycznych.

⁷ Ministerstwo Energii Rzeczypospolitej Polskiej, [Projekt Krajowego Planu w dziedzinie Energii i Klimatu do 2030 r. z perspektywą do 2040 r. – wersja opracowana przez ME do zatwierdzenia rządowego](#), dostęp 23 grudnia 2025 r.

W **Rumunii** procedury są rozdrobnione i brakuje centralnego organu koordynującego, co pozostawia wnioskodawców w stanie administracyjnej niepewności.

Na **Węgrzech** ustanowiono kilka podstawowych procesów, uzupełnionych nielicznymi wytycznymi ze strony Urzędu Regulacji Energetyki i Usług Komunalnych (*Magyar Energetikai és Közműszabályozási Hivatal*, MEKH). Jednakże szczegółowy przewodnik opisujący proces krok po kroku oraz odpowiednie formularze rejestracyjne mają zostać udostępnione dopiero na początku 2026 r.

W **Estonii** rozważano powierzenie roli punktów kompleksowej obsługi istniejącym agencjom energetycznym, lecz inicjatywa utknęła w miejscu z powodu braku uzgodnionego modelu prawnego dla społeczności energetycznych.

Polski system jest natomiast wysoce zbiurokratyzowany i nie posiada ujednoliconych ram rejestracyjnych. Wnioskodawcy muszą poruszać się w gąszczu różnorodnych przepisów dotyczących różnych podmiotów prawnych: spółdzielnie energetyczne na obszarach wiejskich muszą spełniać złożone wymagania dotyczące składania wniosków, natomiast obywatelskie wspólnoty energetyczne podlegają odrębnemu nadzorowi. Formuła klastra energetycznego jest skomplikowana ze względu na obowiązkowy udział samorządów lokalnych i 30-procentowy próg energii odnawialnej, podczas gdy prosumenci będący najemcami podlegają zupełnie innym procedurom administracyjnym. Ta fragmentacja, w połączeniu z niespójnymi obowiązkami sprawozdawczymi, utrudnia ustalenie rzeczywistej liczby aktywnych grup i monitorowanie sytuacji w skali kraju.

Strategiczne przywództwo i wsparcie instytucjonalne

Liderami w pokonywaniu barier są, w zależności od kraju, władze lokalne i organizacje społeczeństwa obywatelskiego, choć dominująca kontrola operatorów systemów dystrybucyjnych w dostępie do sieci utrudnia ich działania.

W **Rumunii**, choć Ministerstwo Energii i Krajowy Organ Regulacyjny ds. Energii tworzą podstawy prawne, rzeczywisty postęp zależy od zgody operatorów systemów dystrybucyjnych na przyłączanie instalacji. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego wypełniają tę lukę, oferując obywatelom wsparcie techniczne potrzebne do uruchomienia projektów.

Na **Węgrzech** wczesne projekty pilotażowe były prowadzone głównie przez przedsiębiorstwa energetyczne, ale stopniowe wycofywanie pomiarów netto spowodowało przesunięcie przywództwa w kierunku samorządów lokalnych i prosumentów, dążących do optymalizacji zużycia energii na poziomie lokalnym. Obecnie węgierski organ regulacyjny ds. energii i usług użyteczności publicznej, Niezależne Centrum Danych Energetycznych (*Független Energetikai Adatközpont Zrt.*, FEAk) oraz operatorzy systemów dystrybucyjnych mają za zadanie opracować systemy danych niezbędne do lokalnego współdzielenia energii.

W **Estonii** operatorzy sieci są głównie wykonawcami polityki publicznej, ale ich elastyczność jest ograniczona. Rośnie zainteresowanie ze strony agencji publicznych, gmin i społeczności lokalnych, a organizacje pozarządowe coraz częściej proponują praktyczne rozwiązania.

W **Polsce** najbardziej aktywne są gminy i przedsiębiorcy, natomiast zaangażowanie obywateli ogranicza brak możliwości technicznych. Strategiczne wsparcie zapewniają agencje finansowe, np. Mazowiecka Agencja Energetyczna, oferujące specjalne instrumenty finansowania. Organizacje pozarządowe wypełniają lukę edukacyjną i ułatwiają nawiązywanie kontaktów, pomagając odnaleźć się w rozdrobnionym otoczeniu prawnym.

W **Czechach** gminy i lokalne grupy działania stały się aktywnymi koordynatorami dzięki swojej wiedzy technicznej. Prywatne firmy zwykle są właścicielami źródeł energii, dystrybutorzy umożliwiają jej przepływ, a agencje regionalne oferują doradztwo. Udział obywateli jest jednak niewielki z powodu wysokich kosztów początkowych. Złożoność administracyjna, nieprzewidywalność regulacji i słabe zachęty ekonomiczne utrudniają powstawanie i zarządzanie wspólnotami energetycznymi.

Pomimo tych przeszkód wiele inicjatyw potwierdza, że model jakim jest wspólnota energetyczna, jest wykonalny. Projekty takie jak Energy Coop Hnutí DUHA – pierwsza ogólnokrajowa spółdzielnia energetyczna w **Czechach** – oraz Enerkom Slovácko pokazują, że wytrwałość przynosi efekty. Ich doświadczenia wskazują jednak, że bieżące zarządzanie jest wyjątkowo trudne bez silnego wsparcia instytucjonalnego i finansowania zewnętrznego.

Obecnie skuteczne przywództwo w regionie sprawują samorządy lokalne (**Węgry, Polska, Czechy**), organizacje pozarządowe i obywatele (**Rumunia, Polska**) oraz agencje regionalne (**Estonia**). Kluczową rolę odgrywają krajowe koalicje skupiające interesariuszy – od organizacji społeczeństwa obywatelskiego po władze lokalne. Koalicje wspierane przez projekt Life COMET działają na poziomie krajowym i unijnym, promując zmiany systemowe, których pojedyncze grupy nie mogą osiągnąć samodzielnie.⁸

Aby uwolnić potencjał społeczności energetycznych, wsparcie krajowe musi odpowiadać regionalnym potrzebom: **Rumunia** potrzebuje jasnych przepisów, **Estonia** – bezpośrednich dotacji, a **Polska** powinna zrewidować priorytety polityki energetyczno-klimatycznej. Możliwości decydentów są nadal ograniczone, choć widać niewielką poprawę. Największy postęp notuje **Rumunia** (pod wpływem presji ze strony UE) i **Czechy** („średni” poziom dojrzałości). Postęp w **Estonii** pozostaje powolny, a **Węgry i Polska** wciąż tkwią w stagnacji ze względu na preferowany przez państwa scentralizowany model kontroli nad produkcją energii.

Mając na uwadze powyższe przeszkody należy jeszcze raz podkreślić pilną potrzebę zharmonizowanego wdrożenia dyrektyw UE oraz uproszczenia procesów rejestracji. Kluczowa jest obowiązkowa współpraca operatorów systemów dystrybucyjnych i jasne określenie ich obowiązków. Bez wzmocnienia roli lokalnych

⁸ Life COMET, [Wsparcie dla społeczności energetycznych](#), dostęp 3 grudnia 2025 r.

liderów społeczności energetyczne pozostaną marginesem transformacji energetycznej zamiast stać się jej fundamentem.

Bariery techniczne, cyfrowe i instytucjonalne

W kontekście malejącej zdolności inwestycyjnej operatorzy systemów dystrybucyjnych muszą zaangażować społeczności energetyczne i szeroko pojęty sektor prywatny jako partnerów strategicznych, aby wspólnie szybciej i elastyczniej reagować na wyzwania w określonych obszarach sieci. Operatorzy systemów dystrybucyjnych powinni również zapewnić usługi gwarantujące elastyczność, aby zachęcić społeczności energetyczne do realizacji inwestycji odpornych na wyzwania przyszłości, które przyniosą korzyści zarówno społeczności energetycznej, jak i operatorom sieci.

Obecnie głównym problemem jest własność aktywów i wynikające z niej taryfy regulowane. Operatorzy systemów dystrybucyjnych są zachęceni do inwestowania we własne aktywa, zamiast szukać współpracy z podmiotami zewnętrznymi. Rozwiązaniem byłoby ustanowienie jasnych i rozsądnych warunków dzierżawy sieci niskiego napięcia dla społeczności energetycznych.

Wyzwania techniczne w regionie są ściśle powiązane z kwestiami integracji sieci, cyfryzacją i ograniczeniami infrastruktury, a dodatkowo pogłębiają je luki instytucjonalne w zakresie kompetencji i świadomości. Ankietowani wskazują na typowe bariery: niewystarczającą przepustowość sieci, opóźnienia we wdrażaniu inteligentnych liczników i nieadekwatne mechanizmy reagowania na popyt (zgodnie z RED III). Problemy te utrudniają skalowanie modelu społeczności energetycznych, szczególnie na obszarach wiejskich, gdzie wysokie koszty i przerwy w dostawach energii pogłębiają istniejące już trudności.

Choć część inwestycji w modernizację sieci finansowanych ze środków UE jest w toku, operatorzy systemów dystrybucyjnych nadal nie są w pełni przygotowani na przyłączanie społeczności energetycznych, a ze względu na istniejące luki prawne często też nie są do tego zobligowani. Aby rozwiązać powyższe problemy, inwestycje powinny priorytetyzować inteligentne technologie oraz elastyczne umowy, które pozwolą na przepływy zwrotne i zarządzanie w czasie rzeczywistym.

Bariery techniczne utrudniające tworzenie wspólnot energetycznych

Problemy związane z przyłączeniem do sieci, stabilnością napięcia, integracją magazynowania energii i kompatybilnością inteligentnych liczników stanowią poważne przeszkody, często hamujące realizację projektów na etapie wdrażania.

W **Rumunii** ograniczona przepustowość i problemy z napięciem opóźniają realizację podmiejskich spółdzielni fotowoltaicznych i pilotażowych projektów obejmujących instalacje słoneczne na dachach. Integracja magazynowania energii również stanowi wyzwanie ze względu na wysokie koszty i braki w zakresie kompatybilności.

Na **Węgrzech** ograniczenia dotyczące przyłączenia do sieci średniego i wysokiego napięcia są powszechne, co zmusza pilotażowe wspólnoty energetyczne do wieloletniego oczekiwania w kolejkach na przyłączenie. Niestabilność napięcia stanowi szczególny problem na obszarach podmiejskich o wysokim stopniu penetracji fotowoltaiki dachowej, gdzie niektóre obwody niskiego napięcia zostały zamknięte, mimo że w innych miejscach fotowoltaika nadal się rozwija. Wdrażanie inteligentnych liczników pozostaje na wczesnym etapie (nieco ponad 10% w 2024 r.), ograniczone przez możliwości operatorów systemów dystrybucji i przesyłu danych. Problemy te są częściowo rozwiązywane dzięki projektom finansowanym z dotacji UE w ramach Instrumentu Odbudowy i Zwiększania Odporności oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

W **Estonii** wspólnoty energetyczne borykają się ze złożonymi wymogami dotyczącymi przyłączenia zarówno w zakresie wytwarzania, jak i zużycia energii, ograniczeniami regulacyjnymi dotyczącymi linii bezpośrednich i zamkniętych sieci dystrybucyjnych oraz wysokimi kosztami początkowymi.

W **Polsce** operatorzy systemów dystrybucyjnych są zobowiązani do wydania warunków przyłączenia w ciągu 100 dni dla zarejestrowanych spółdzielni, ale nie ma terminu na zakończenie faktycznego przyłączenia do sieci po wpisaniu podmiotów do oficjalnego rejestru wspólnot energetycznych prowadzonego przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa (KOWR). Inteligentne liczniki to nadal w dużej mierze pieśń przyszłości, zaś opóźnienia w przekazywaniu danych uniemożliwiają osiągnięcie samowystarczalności energetycznej w czasie rzeczywistym. Podczas gdy regionalny operator systemu dystrybucyjnego ENEA jest liderem we wdrażaniu inteligentnych liczników, największy operator w kraju, PGE – obsługujący większość spółdzielni – pozostaje w tyle.

Chociaż sytuacja w **Czechach** jest mniej jasna, problemy takie jak niedobory mocy sieciowej oznaczają podobne ograniczenia.

Opisane powyżej bariery uwiadcniają problem z przestarzałą infrastrukturą, nieprzystosowaną do zdecentralizowanej produkcji energii, co często skutkuje porzucaniem zainicjowanych projektów lub ich nieefektywnością.

Cyfryzacja w ramach dyrektywy w sprawie odnawialnych źródeł energii III

Dyrektywa w sprawie odnawialnych źródeł energii III (RED III) podkreśla konieczność stosowania inteligentnych liczników, wymiany danych w czasie rzeczywistym oraz mechanizmów reagowania na zapotrzebowanie w celu wzmocnienia pozycji społeczności energetycznych. Jednak wdrażanie tych rozwiązań przebiega powoli ze względu na szereg barier technicznych, regulacyjnych i ekonomicznych.

W **Rumunii** wdrożenie inteligentnych liczników jest ograniczone, a fragmentaryczny dostęp do danych – w połączeniu z wysokimi kosztami i niekompletnymi przepisami – podważa podstawowe cele dyrektywy RED III. Na **Węgrzech** sytuację dodatkowo komplikują limity cen dla gospodarstw domowych, które blokują istotne sygnały cenowe związane z reagowaniem na popyt. Ponadto finansowanie krzyżowe kosztów

energii i utrzymania sieci zniechęca operatorów systemów przesyłowych i dystrybucyjnych do inwestowania w infrastrukturę, a brak nadzoru ze strony rządu i węgierskiego urzędu regulacyjnego ds. energii i usług użyteczności publicznej nie pozwala na uzasadnienie opłat, co skutecznie hamuje postęp cyfrowy.

Estonia z powodzeniem ustanowiła ramy dostępności i przetwarzania danych, ale nadal brakuje jej elastycznych połączeń i efektywnego wykorzystania aktywów, takich jak współdzielenie za pośrednictwem podstawy. Ogranicza to korzyści cyfrowe wynikające z RED III, ponieważ istniejące inteligentne aplikacje pozostają nadmiernie zależne od konkretnych producentów.

W **Polsce** wyzwania są jeszcze poważniejsze. Niemal całkowity brak zastosowania inteligentnych liczników uniemożliwia dostęp do danych w czasie rzeczywistym i reagowanie na zapotrzebowanie, przez co konsumenci otrzymują miesięczne faktury według nie aktualnych wzorców zużycia.

Republika Czeska boryka się z poważnymi przeszkodami cyfrowymi, które utrudniają jej dostosowanie się do wymogów dyrektywy RED III. Postęp we wdrażaniu inteligentnych liczników jest powolny, a funkcjonalność Centrum Danych Energetycznych – finansowanego w ramach Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności – jest obecnie nieodpowiednia do dzielenia się energią. Wynika to z utrudnionego dostępu, braku interfejsów programowania aplikacji oraz braku dynamicznych metod alokacji. W rezultacie mechanizmy elastyczności dla społeczności energetycznych pozostają trudne do wdrożenia, zarówno pod względem technologicznym, jak i administracyjnym.

Tabu polityczne, np. limity cenowe dla gospodarstw domowych czy opóźnienia infrastrukturalne, nadal hamują wdrażanie cyfryzacji zgodnie z RED III. Bariery te poważnie ograniczają elastyczność i efektywność społeczności energetycznych, uniemożliwiając im reagowanie na sygnały rynkowe w czasie rzeczywistym.

Pozytywnym aspektem jest to, że nowo opublikowany pakiet sieciowy UE oferuje potencjalne rozwiązanie. Inicjatywa ta proponuje uproszczone i przyspieszone procesy wydawania pozwoleń, szczególnie w przypadku mniejszych projektów. W założeniach Pakietu podkreśla się również akceptację społeczną i podział korzyści jako kluczowe elementy przyspieszenia wdrażania odnawialnych źródeł energii.⁹

Dodatkowe utrudnienia na obszarach wiejskich i oddalonych

Na obszarach wiejskich i oddalonych problemy z siecią energetyczną często nasilają się z powodu niedostatecznej infrastruktury, wysokich kosztów utrzymania i większej podatności na zakłócenia.

W **Rumunii** obszary górskie borykają się ze znacznymi trudnościami, takimi jak odległe punkty przyłączeniowe, mała przepustowość sieci i logistyczne trudności związane z transportem ciężkiego sprzętu. Strategiczne priorytety dla tych regionów muszą obejmować rozwój mikrosieci, lokalnych

⁹ Komisja Europejska, [Sieci europejskie](#), dostęp 12 grudnia 2025 r.

rozwiązań w zakresie magazynowania energii oraz ukierunkowane wzmocnienie sieci w celu wypełnienia tej luki.

Na **Węgrzech** odległe gospodarstwa rolne położone na Wielkiej Nizinie Węgierskiej, dzięki specjalnym dotacjom mają możliwość zainstalowania off-gridowych systemów fotowoltaicznych i magazynów energii. Jednak ich moc pozostaje ograniczona, co sugeruje potrzebę rozszerzenia wsparcia dla systemów hybrydowych łączących różne źródła energii odnawialnej.

Podobnie “wyspy” i obszary wiejskie Estonii borykają się z wyczerpaniem mocy wytwórczych i brakiem elastycznych opcji przyłączenia do sieci. Chociaż dostępność gruntów sprzyja rozwojowi, brak sezonowego magazynowania energii pozostaje przeszkodą. Priorytetowe traktowanie elastycznych umów sieciowych mogłoby znacznie złagodzić te ograniczenia.

Utrzymanie sieci wiejskich w Polsce jest kosztowne, a wyższe opłaty dystrybucyjne często nie pokrywają wydatków. Powoduje to nierówności: podczas gdy w miastach naprawy przebiegają szybko, na wsi przerwy po klęskach żywiołowych mogą trwać nawet dwa tygodnie. W trakcie realizacji jest projekt modernizacji za 1 mld EUR z Krajowego Planu Odbudowy (KPO), ale postępy są powolne i wymagają przyspieszenia.

Chociaż nie przedstawiono konkretnych danych dotyczących obszarów wiejskich w **Czechach**, ogólne niedobory mocy w całym kraju wskazują na podobne obciążenia logistyczne.

Działania łagodzące w całym regionie muszą koncentrować się na inwestycjach w modernizację finansowanych ze środków unijnych, elastycznych połączeniach i odpornych projektach sieciowych, aby zapewnić, że transformacja energetyczna nie pozostawi w tyle tych społeczności.

Gotowość operatorów systemów dystrybucyjnych

Operatorzy systemów dystrybucyjnych w Europie Środkowej i Wschodniej są nieprzygotowani do integracji energii odnawialnej wytwarzanej przez społeczności energetyczne. Sieci krajowe nie mają narzędzi do zarządzania odwrotnymi przepływami energii ani do precyzyjnego prognozowania, a przepisy często nie precyzują obowiązków operatorów.

W **Rumunii gotowość** operatorów systemów dystrybucyjnych jest ograniczona. Chociaż przepisy określają ich obowiązki, wyraźnie brakuje egzekwowania przepisów dotyczących terminowego przyłączenia do sieci – w szczególności dwutygodniowych terminów odpowiedzi i dwumiesięcznych terminów pomiarów.

Węgry nie mają obecnie żadnych dedykowanych przepisów dotyczących społeczności energetycznych. Chociaż teoretycznie mają one „równoważoną” pozycję kontraktową, nie miały jeszcze możliwości sprawdzenia jej w praktyce, gdyż modernizacja infrastruktury koncentruje się na ogólnej konserwacji sieci, a nie na zdecentralizowanym wsparciu.

Estonia potrzebuje zmiany paradygmatu: operatorzy systemów dystrybucyjnych muszą przekształcić się w partnerów świadczących usługi. Jednak obecne modele własności aktywów zachęcają raczej do inwestycji wewnętrznych niż do współpracy z podmiotami zewnętrznymi. Aby rozwiązać ten problem, należy ustanowić rozsądne warunki dzierżawy sieci niskiego napięcia.

W **Polsce** operatorzy systemów dystrybucyjnych są w dużej mierze nieprzygotowani do obsługi sieci dwukierunkowych. Przepisy wymagają wydania warunków przyłączenia w ciągu 100 dni, ale brak dalszych terminów i powszechne stosowanie miesięcznego pomiaru znacznie utrudniają planowanie operacyjne w czasie rzeczywistym.

W **Czechach** gotowość do wdrożenia systemu jest bardzo zróżnicowana. Na przykład Centralna Południowomorawska Agencja Zamówień Publicznych (Centrální jihomoravský zadavatel, CEJIZA) ocenia gotowość operatorów systemów dystrybucyjnych na zaledwie 1 w 5-stopniowej skali ze względu na utrzymujące się problemy z przepustowością i przejrzystością. Natomiast miejski zarządca mieszkaniowy i energetyczny w Táborze (BYTES Tábor) ocenia gotowość na 4 w 5-stopniowej skali, powołując się na trwające prace renowacyjne przyłączy pomimo utrzymujących się trudności z dostępem do danych.

Obecnie obowiązujące w Czechach przepisy uniemożliwiają operatorom systemów dystrybucyjnych anulowanie niewykorzystanych rezerw mocy i narzucają zasadę „kto pierwszy, ten lepszy”. Zasada ta nie uwzględnia priorytetowego traktowania strategicznych projektów, takich jak społeczności energetyczne czy rozwiązania w zakresie magazynowania energii. Niezbędna jest nowelizacja przepisów, aby przewidywały one „amnestię” mocy, ścisłe kryteria realizacji projektów oraz elastyczne taryfy.

Jasne określenie obowiązków operatorów systemów dystrybucyjnych w przepisach zgodnych z dyrektywą RED III ma kluczowe znaczenie dla skutecznej integracji wspólnot energetycznych. Kluczowe reformy powinny obejmować priorytetowe traktowanie projektów strategicznych oraz wdrożenie mechanizmów kompensacyjnych w przypadku ograniczeń dostaw.

Europejskie Stowarzyszenie Lokalnych Dystrybutorów Energii (Groupement Européen des entreprises et Organismes de Distribution d'Énergie, GEODE), zgodnie z informacją zawartą w biuletynie z lutego 2025 r.,¹⁰ wezwało do przejścia od pasywnego zarządzania do aktywnego wspierania. Oznacza to wspieranie współpracy poprzez centra koordynacyjne oraz wyznaczanie podmiotów ułatwiających dzielenie się energią, które będą zajmować się wdrażaniem nowych użytkowników i złożonymi przepływami danych. Ponadto operatorzy muszą wykorzystać technologie inteligentnych sieci, aby umożliwić monitorowanie w czasie rzeczywistym i świadczenie elastycznych usług w celu rozwiązania problemów związanych z przeciążeniami i wahaniami napięcia.

¹⁰ GEODE, [GEODE FACT SHEET | Wspólnoty energetyczne: podejście DSO](#), luty 2025 r.

Finansowanie publiczne

Finansowanie publiczne w Europie Środkowej i Wschodniej jest słabo wykorzystywane przez społeczności energetyczne z powodu luk instytucjonalnych, niskiej świadomości i niespójnych strategii krajowych.

¹¹Istniejące inicjatywy są poważnie ograniczone, a liczba aktywnych społeczności bardzo się różni – od kilku w Rumunii do 304 w Polsce. Nawet te najlepiej rozwinięte napotykają często na bariery regulacyjne.

Programy ukierunkowane na budowanie potencjału są obecnie nieliczne i opierają się w dużej mierze na pojedynczych projektach finansowanych z funduszy UE lub działaniach regionalnych, a nie na systemowym podejściu na poziomie krajowym. Krajowe plany w dziedzinie energii i klimatu (KPEiK) zazwyczaj tylko w stopniu marginalnym wspominają o społecznościach energetycznych, nie definiują też żadnych konkretnych celów.

Oprócz kwestii technicznych, bariery społeczne, takie jak sceptycyzm i historyczna nieufność wobec struktur kolektywnych dodatkowo hamują rozwój społeczności energetycznych. Jednak ukierunkowana edukacja i strategiczne dostosowania polityki mogłyby znacząco zwiększyć wkład tych społeczności w ochronę środowiska oraz sprawy społeczne, szczególnie w zakresie redukcji emisji dwutlenku węgla i łagodzenia ubóstwa energetycznego.

Optymalizacja finansowania wymaga ukierunkowanych działań, takich jak zapewnienie finansowania pomostowego, zwolnienia z podatku VAT i zwiększenie możliwości dialogu między interesariuszami. Istnieje również pilna potrzeba większego zaangażowania instytucji finansowych. Przykładowo powinno się zachęcać banki komercyjne do udzielania społecznościom energetycznym dostosowanych do ich potrzeb pożyczek i instrumentów kredytowych, zapewniających sprawiedliwy dostęp do transformacji energetycznej.

Działające wspólnoty energetyczne i planowane inicjatywy

Istnieje tylko kilka działających spółdzielni energetycznych, a większość z nich nadal znajduje się na wczesnym etapie planowania lub wdrażania pilotażowego.

W **Rumunii** działa bardzo niewiele podmiotów, a realizowane projekty pilotażowe wskazują na pilną potrzebę stworzenia jasnych ram regulacyjnych, zagwarantowania dostępu do sieci i opracowania bardziej solidnych strategii zaangażowania społeczności.

Na **Węgrzech** istnieje obecnie 18 zarejestrowanych wspólnot energetycznych, z których większość działa jako podmioty non-profit, a tylko jedna została utworzona jako formalna spółdzielnia. Oczekująca na uchwalenie nowelizacja ustawy o spółdzielniach mogłaby złagodzić istniejące bariery poprzez zniesienie

¹¹ REScoop.eu, [Narzędzie do śledzenia funduszy spójności i rozwoju regionalnego](#), dostęp 3 grudnia 2025 r.

restrykcyjnych limitów dotyczących liczby członków, przy jednoczesnym zachowaniu demokratycznej zasady „jeden członek, jeden głos”.

W **Estonii** lokalne inicjatywy, takie jak projekt w miejscowości Savala w okręgu Ida-Viru¹² – będący częścią szerszego programu Zielone Społeczności (*Rohelised kogukonnad*) – pokazują skuteczność rozwiązań technicznych wprowadzanych przez społeczności energetyczne. W tym przypadku kotły o wysokiej emisji dwutlenku węgla w budynkach wielorodzinnych zostały zastąpione pompami ciepła typu powietrze-woda. Jednak ograniczenia regulacyjne zmuszają takie projekty do działania za pośrednictwem jednego punktu przyłączeniowego.

Polska spodziewa się gwałtownego wzrostu liczby rejestracji do połowy lutego 2026 r. w związku z obniżeniem przez Krajowe Centrum Wsparcia Rolnictwa wymogów dotyczących zużycia własnego z 70% do 40%. Choć spowodowało to boom wykraczający poza 304 obecnie zarejestrowane spółdzielnie energetyczne, oczekuje się, że wzrost ustabilizuje się po upływie terminu składania wniosków 31 grudnia 2025 r. Wzrost ten wynika częściowo z braku świadomości, ponieważ wiele spółdzielni spełniało już poprzedni, wyższy próg.

W **Czechach** nadal obserwuje się rosnącą dynamikę, wspieraną przez działania Unii Energii Społecznościowej (*Unie komunitní energetiky*, UKEN) – krajowej koalicji, która wspiera sektor poprzez budowanie potencjału, rzecznictwo i finansowanie. Czerpie ona praktyczne wnioski dotyczące wspólnych struktur z istniejących projektów miejskich, takich jak te zarządzane przez BYTES Tábor.

Programy budowania potencjału i wsparcia współpracy gmin

Programy wsparcia budowania potencjału na rzecz współpracy gminnej pozostają ograniczone i są realizowane głównie w ramach inicjatyw unijnych, a nie programów krajowych.

W **Rumunii** wyraźnie brakuje dedykowanych programów rządowych, co sprawia, że organizacje pozarządowe muszą radzić sobie z fragmentarycznymi strumieniami finansowania unijnego.

Podobnie **Węgry** opierają się na projektach unijnych, takich jak LIFE, Danube Interreg DECA, ENERCOM i Life COMET, aby promować działania społeczności, chociaż ramy te nie nakładają konkretnych obowiązków ani nie formalizują powiązań między społecznościami energetycznymi a lokalnymi władzami samorządowymi.

W **Estonii** potencjał dla tego rodzaju współpracy istnieje w ramach programu Green Communities, chociaż zinstytucjonalizowane wsparcie krajowe jest nadal w powijakach.

¹² Põhjarannik, [Kui maja on nagu sõelapõhi ja kütta ei jaks, siis pole muud valikut kui renoveerida](#), Põhjarannik, 27 września 2025 r.

W **Polsce** rzadkim przykładem zorganizowanego wsparcia jest pilotażowy projekt “Plan społeczno-klimatyczny” Polskiej Sieci Zielonej, który łączy elementy edukacyjne. Dodatkowe wsparcie zapewniają regionalne Fundusze Europejskie w Małopolsce, Mazowszu i Dolnym Śląsku.

Tymczasem w **Czechach** agencje regionalne działają z dużą autonomią, zazwyczaj finansując swoją działalność ze środków gminnych lub regionalnych, niezależnie od pomocy instytucjonalnej na szczeblu krajowym.

Rola agencji regionalnych

Agencje regionalne odgrywają ważną rolę doradczą i podnoszącą świadomość interesariuszy, ale ich ogólny wpływ pozostaje ograniczony i przydałoby im się silniejsze wsparcie krajowe.

W **Rumunii** agencje regionalne są postrzegane jako niezbędne do rozwoju sektora poprzez zapewnianie szkoleń technicznych, dostępu do finansowania, praktycznych narzędzi, danych i poradnictwa.

W **Estonii** agencje regionalne zapewniają wsparcie poprzez podnoszenie świadomości społecznej oraz pomoc w realizacji projektów pilotażowych i formułowaniu projektów polityk. Istnieje jednak wyraźna potrzeba zastosowania środków, takich jak specjalne taryfy i ramy prawne, które pozwolą operatorom systemów dystrybucyjnych na elastyczne udzielanie zamówień na lokalne usługi.

W **Polsce** agencje regionalne odgrywają kluczową rolę w zakresie finansowania, w szczególności Mazowiecka Agencja Energetyczna, Fundusz Wschodni, Małopolski Regionalny Fundusz Rozwoju oraz Tarnowska Agencja Rozwoju Regionalnego.

W **Czechach** regionalne agencje energetyczne zapewniają szerokie wsparcie dla lokalnych inicjatyw, koncentrując się na dotacjach zapewniających rentowność porównywalną z projektami wielkoskalowymi.

Węgry pozostają wyjątkiem, ponieważ obecnie żadna agencja regionalna nie oferuje wsparcia.

Ujęcie w krajowych planach w dziedzinie energii i klimatu oraz dokumentach strategicznych

Społeczności energetyczne są ogólnie wymienione w krajowych planach w dziedzinie energii i klimatu (KPEiK), co odzwierciedla raczej niski priorytet polityczny niż konkretne zobowiązania.

W **Rumunii** wspólnoty energetyczne są traktowane jako cel polityczny, co odzwierciedla transpozycję prawodawstwa UE, ale bez towarzyszących mu środków.

Na **Węgrzech** wspólnoty energetyczne zostały wymienione w KPEiK. Wyznacza on ambitny cel utworzenia do 2030 r. co najmniej jednej działającej wspólnoty energetycznej, regulowanej przez niezależnych

agregatorów, w każdym z 175 mikroregionów kraju.¹³ Chociaż stanowi to ambitną wizję rządu dot. decentralizacji produkcji energii, nie zaproponowano żadnych szczegółowych wytycznych, które wspartyby wspólnoty energetyczne.

W pierwotnej wersji KPEiK **Polski** całkowicie pominięto kwestię wspólnot energetycznych. Jednak w zrewidowanej wersji planu, zgodnie z postulatem organizacji społeczeństwa obywatelskiego, wprowadzono energetykę obywatelską jako cel strategiczny i przewidziano utworzenie 1000 wspólnot energetycznych do 2030 r., w porównaniu z 300 we wcześniejszej wersji dokumentu.

W **Czechach** KPEiK podkreśla znaczenie energetyki obywatelskiej jako narzędzia zwiększającego akceptację społeczną dla energii odnawialnej i zwalczającego ubóstwo energetyczne, przewidując środki wsparcia legislacyjnego i finansowego po zidentyfikowaniu kluczowych barier.

Wnioski

Spółeczności energetyczne to strategiczny, lecz wciąż niedostatecznie wykorzystywany filar transformacji energetycznej, społecznej i gospodarczej w Europie Środkowej i Wschodniej. Niniejsze opracowanie pokazuje, że mimo rosnącego lokalnego zainteresowania, rozwój społeczności energetycznych blokują trwałe bariery prawne, techniczne, instytucjonalne i finansowe. Wyzwania te nie są odosobnione ani ograniczone do poszczególnych krajów –lecz odzwierciedlają strukturalne braki w sposobie priorytetyzacji i wspierania zdecentralizowanych rozwiązań energetycznych w całym regionie.

W krytycznym momencie dla UE, gdy nasilają się dyskusje na temat wieloletnich ram finansowych na okres po 2027 r., przyszłość wspólnot energetycznych musi być mocno zakotwiczona w priorytetach budżetowych UE. Obecne propozycje niosą ze sobą ryzyko pominięcia transformacyjnego potencjału inicjatyw energetycznych kierowanych przez społeczności lokalne, ponieważ nie zapewniają one dedykowanych, przewidywalnych i dostępnych źródeł finansowania.

Bez jasnej alokacji środków i dostosowanych instrumentów społeczności energetyczne będą nadal konkurować na nierównych zasadach z projektami wielkoskalowymi, mimo że przynoszą nieproporcjonalnie wyższe korzyści społeczne, gospodarcze i regionalne. Wspieranie tych inicjatyw w ramach kolejnych wieloletnich ram finansowych bezpośrednio przyczyniłoby się do realizacji celów polityki spójności UE, zmniejszenia dysproporcji regionalnych i wzmocnienia lokalnej odpowiedzialności za transformację energetyczną.

Oprócz celów klimatycznych, wspólnoty energetyczne mają coraz większe znaczenie z punktu widzenia bezpieczeństwa. Poprzez wspieranie lokalnej produkcji energii odnawialnej i zbiorowego zużycia własnego zmniejszają one zależność od importowanych paliw kopalnych i zwiększają odporność na zewnętrzne kryzysy. W regionie narażonym na brak bezpieczeństwa energetycznego, wahania cen i presję

¹³ CAN Europe, [Społeczności energetyczne na marginesie agendy](#), dostęp 3 grudnia 2025 r.

geopolityczną wzmocnienie lokalnych systemów energetycznych bezpośrednio przyczynia się do podwyższenia standardów bezpieczeństwa energetycznego. Jednocześnie takie modele mogą stabilizować lokalne koszty energii, łagodzić ubóstwo energetyczne i przyczyniać się do jego zmniejszenia w krajach Europy Środkowej i Wschodniej.

Zebrane przez nas informacje i dane pokazują, że transformacji energetycznej nie można realizować w oderwaniu od jej wymiaru społecznego. Społeczności energetyczne funkcjonują jako narzędzia wspierające innowacje społeczne oraz budujące zaufanie i zaangażowanie w krajach postkomunistycznych, gdzie działania zbiorowe były historycznie osłabiane. Niezbędne jest zatem dalsze inwestowanie w sprawiedliwy, integracyjny i partycypacyjny charakter transformacji. Wraz ze zmianą priorytetów finansowania UE transformacja energetyczna i społeczna muszą pozostać jednym z głównych obszarów inwestycji w regionie, obok infrastruktury i konkurencyjności.

W perspektywie długoterminowej kluczowe znaczenie będzie miało dostosowanie reform regulacyjnych, modernizacji sieci i finansowania publicznego do potrzeb społeczności energetycznych. Wzmocnienie roli tych inicjatyw w krajowych planach w dziedzinie energii i klimatu (KPEiK), w połączeniu z dedykowanym wsparciem finansowym w ramach kolejnych wieloletnich ram finansowych, mogłoby uwolnić ich pełny potencjał. Aby zapewnić demokrację energetyczną, konieczne jest usunięcie powszechnych barier prawnych zidentyfikowanych w całym regionie.¹⁴ W ten sposób UE nie tylko przyspieszyłaby proces dekarbonizacji, ale także wzmocniłaby niezależność energetyczną, spójność społeczną i długoterminowe bezpieczeństwo w Europie Środkowej i Wschodniej.

Sfinansowane przez Unię Europejską. Poglądy i opinie wyrażone w publikacji należą wyłącznie do autorów, nie muszą odzwierciedlać poglądów i opinii Unii Europejskiej oraz CINEA. Unia Europejska lub grantodawca nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

Supported by:

Federal Ministry
for the Environment, Climate Action,
Nature Conservation and Nuclear Safety

European
Climate Initiative
EUKI

on the basis of a decision
by the German Bundestag

Niniejsza publikacja stanowi część [Europejskiej Inicjatywy Klimatycznej \(EUKI\)](#) niemieckiego Federalnego Ministerstwa Środowiska, Działań na rzecz Klimatu, Ochrony Przyrody i Bezpieczeństwa Jądrowego (BMUKN).

Za opinie przedstawione w niniejszym [dokumencie, badaniu, artykule, filmie, publikacji...] odpowiedzialność ponoszą wyłącznie autorzy i nie muszą one odzwierciedlać poglądów niemieckiego Federalnego Ministerstwa Środowiska, Działań Klimatycznych, Ochrony Przyrody i Bezpieczeństwa Jądrowego (BMUKN).

¹⁴ REScoop.eu, [Energising the Semester: How the European Semester could further energy democracy in the EU](#), 10 września 2025 r.